

Miljøvernpolitisk redegjørelse

Taler

Thorbjørn Berntsen

Dato

11 april 1994

Sted

Stortinget

- 1 Endring i de rike industrilandenenes forbruksmønster er en forutsetning for en global bærekraftig utvikling. Samtidig må det settes inn handlingsrettede tiltak for å dempe en befolkningsøkning som fører til fattigdom, folkevandringer, konflikter og krig og et sterkt press på naturressursene. Vi må også ta opp den
- 5 alvorlige og uakseptable skjevfordelingen av ressursene mellom rike og fattige i det enkelte land, og mellom landene.

Dette er temaer som har stått på dagsorden i årevis, uten at det internasjonale samfunnet har nådd de resultatene som er nødvendige. Da

- 10 Verdenskommisjonen for miljø og utvikling la fram sin rapport i 1987, kom begrepet bærekraftig utvikling for alvor på banen. Gjennom anbefalingene fra Kommisjonen, FNs konferanse om miljø og utvikling i Rio og en rekke internasjonale miljøvernavtaler er det utløst drivkrefter som trekker mot en bærekraftig utvikling. På det første møtet i FNs kommisjon for bærekraftig
- 15 utvikling (CSD) i fjor, fulgte jeg opp dette, og inviterte politikere og eksperter til et symposium i Oslo der vi satte søkelyset på de rike industrilandenenes forbruksmønster. Skal det totale forbruket bli bærekraftig er det først og fremst de vestlige industrilandene som må ta sin egen samfunnsutvikling opp til en ny og kritisk vurdering. Gjennom dette initiativet har vi påtatt oss en viktig rolle.

20

Bærekraftig utvikling er en prosess mer enn en tilstand, og vi må stadig kjempe for radikale forandringer. Det er viktig å identifisere hindringer på veien i tide og sette kreftene inn der de virker best. Vi er helt avhengige av internasjonalt samarbeid om vi skal nå målene, ute som hjemme. Det er summen av det vi får

25 til, internasjonalt, regionalt, nasjonalt og lokalt som avgjør om framtidens generasjoner skal få rikere og likere muligheter enn oss. Derfor må vi fortsatt satse for fullt for større felles forståelse av problemene over landegrensene og for at vi kan få på plass sterkere beslutningsmekanismer. Miljøsakene er kanskje den som klarest viser behovet for overnasjonale virkemidler dersom ikke

miljøsinkene skal få sette tempoet. En målsetting må være "kretsløpsamfunnet", der det som tas ut av naturen skal kunne brukes, gjenbrukes og til slutt tas hand om uten at det skader naturen

- 35 Vi må spørre oss selv om hvordan vi skal kunne få satt fart i de prosessene som kan bidra til å redusere "bruk og kast"-forbruket gjennom å utvikle et produksjons- og forbruksmønster som er bærekraftig, som kan redusere forbruket av ikke-fornybare ressurser gjennom å ta i bruk og utvikle teknologi som nytter seg av fornybare ressurser innenfor de rammene naturen setter, og
40 som kan føre oss bort fra livsmønstre i økologisk ubalanse og over til mer rettferdig fordeling innen generasjonene og på tvers av dem.

- Det ville være en idealtilstand dersom alt forbruk kunne baseres på bruk av fornybare ressurser, holdes innenfor naturens tålegrense og etterlate minimalt
45 med avfall. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling innså at dette ikke var realistisk og pekte på at også bruk av ikke-fornybare ressurser kan være forenelig med bærekraftig utvikling når det tas hensyn til hvor sterkt behovet er, om teknologier som reduserer forurensning er tilgjengelige og om det er utsikter til gradvis erstatning av behovet for ikke-fornybare ressurser. Bærekraftig utvikling
50 er også et mål for sosial og politisk utvikling og en mer rettferdig fordeling.

- Det er konstruktivt at flere av de partiene på Stortinget som er opptatt av vekst sier rett ut at de ikke har alle løsningene, men at de søker etter løsninger. Disse partiene må også erkjenne at de i praktisk politikk ikke står for noen null-vekst.
55 De står heller ikke for en politikk som er rede til å ta konsekvensene av et mindre forbruk. Mindre vekst betyr et mindre totalforbruk, og det vil få konsekvenser på flere områder som mange idag tar som rene selvfølgeligheter. Denne åpenbare erkjennelsen må også få konsekvenser for denne debatten.

- 60 En byggmester begynner selvsagt alltid med grunnmuren. Et nasjonalt byggverk for bærekraftig forbruk må hvile på de grunnverdiene som er knyttet til vern av vår natur og de beste sidene av vår egenart, etikk, kultur og historiske erfaringer. Det uhemmete forbruk av ressurser som vi har sett i deler av dette århundre tror jeg vil bli en overgangsperiode i menneskenes historie. I dette perspektivet tror
65 jeg den også vil vise seg å bli av kort varighet. Både som individer og i fellesskapet har vi allerede erfart at heller ikke det moderne mennesket i lengden kan koble seg fri fra historien og sitt eget livs grunnlag.

70 Gjennom den erfaringsbanken som ligger i kulturminnevernet kan vi lete fram
igjen og utvikle verdifulle kunnskaper om materialbruk, om utnytting av
ressursene og om tilpasning til naturlandskapet. Slike typer erfaringer må vi
bygge videre på. Ikke ved å kopiere fortida, men ved å lære av den. Og den mest
75 grunnleggende lærdommen vi kan trekke, er at produksjonen med sikte på bruk
og gjenbruk i lengden er den mest ressurs- og bevaringsverdige. Framtida er nå -
også med tanke på å sikre historiske spor, biologisk mangfold og estetiske
kvaliteter i menneskenes omgivelser. Det er nå vi må sikre natur- og kulturarven
for kommende generasjoner. Men det er også nå vi har sjansen til å berike den
med vakre, kreative og bevaringsverdige spor fra vår egen tid.

80

Vi må erkjenne at stadig vekst i den tradisjonelle produksjonen av varer og
tjenester, er en sterk motor som drar i retning av større forbruk og
kommersialisering. Et nytt innhold i veksten står helt sentralt i en politikk for
bærekraftig forbruk. Dette understrekes også i Regjeringens langtidsprogram
85 for inneværende periode. I arbeidet med å konkretisere hva et slikt nytt innhold
vil innebære, må utgangspunktet være at den økonomiske politikken
underordnes naturens egne lover og begrensninger, slik også statsministeren ga
uttrykk for på forbrukersymposiet.

90 Det som er sikkert er at bruttonasjonalproduktet ikke fanger opp
miljøkostnadene som kan følge av bruk av naturressurser, eller de skadene
forurensing og avfall kan påføre miljøet. De svenske miljøvernmyndighetene har
nylig anslått landets miljøgjeld til 40 milliarder dollar i form av miljøskader.
Spørsmålet er ikke om vi vil betale for slike skader, men når, hvordan og hvem
95 som skal betale. Hvis ikke, overføres hele gjelden til kommende generasjoner.

Vi må - med andre ord - arbeide for å finne fram til modeller som tar opp i seg
vekst og tap i nasjonalformuen, som tar opp i seg tilgangen på naturressurser og
tilstanden i miljøet. Vurderingene av et lands nasjonalformue gir ingen enkle
100 handlingsregler for innretningen av produksjon og forbruk. Slike vurderinger
peker likevel i retning av at en i et langsiktig perspektiv bør legge stor vekt på
utviklingen i tilstanden, beholdningen og kvaliteten på viktige deler av
nasjonalformuen.

105 To nøkkelgrep står sentralt. Det ene er å få en dreining fra bruk av ikke-
fornybare ressurser til bruk av fornybare ressurser. Det andre er å minske det
totale forbruket av ressurser . På forbrukersymposiet ble det blant annet pekt på

110 at dette kan vi klare dersom vi øker ressursproduktiviteten kraftig, og det er en tanke som også er tatt opp i politiske miljøer både hjemme og ute. Dette er en parallell til økt arbeidsproduktivitet. Det betyr - enkelt sagt - at vi må bruke mindre ressurser pr. enhet vare og på mange av de tjenestene som produseres. I praksis betyr dette en mer konsekvent bruk av fra-vugge-til-grav prinsippet.

115 Det kanskje aller viktigste nye tiltaket framover vil være å få satt riktige priser på innsatsfaktorene slik at de avspeiler både de økonomiske og de økologiske kostnadene. Riktige priser på råvarer og energi vil gi rette incentiver for rett handling gjennom hele kjeden. Dette virkemiddelet, som arbeider på markedets premisser, er også samfunnsmessig positivt.

120 Riktig pris kan blant annet oppnås gjennom å legge avgifter på innsatsfaktorene. Dette betyr at vi bør legge skattetrykket på bruk av natur- og miljøressursene, og i mindre grad på arbeidskraft og kunnskap. Når vi endrer tyngdepunktet i beskatningen, legger vi ekstra byrder på en del bedrifter. For andre bedrifter kan 125 en slik vridning gi økonomisk gevinst. Overgangen bør skje trinnvis slik at en nødvendig omstilling kan foretas uten dramatiske omveltninger. I tråd med omleggingen av skatte- og avgiftssystemet bør også dagens subsidieordninger omlegges etter de samme kriteriene. Vi vil i tida framover vurdere hvordan slike tiltak eventuelt kan gjennomføres nasjonalt, og hvilke initiativ det kan være 130 aktuelt å ta internasjonalt. For eksempel bør OECD-landene kunne bli enige om å utvikle et politisk og faglig tungt forskningsprogram for å arbeide fram forslag på områder som dette.

Gjennom utslippskonsesjoner for såvel industrien som kommunale 135 avløpsanlegg er mye oppnådd de siste åra. De krav som er satt har påskyndet arbeidet med nye løsninger som har redusert utslipp ul luft og vann betydelig. Det er imidlertid ingen grunn til å slå seg til ro. Konsesjonssystemet for industrien er stort sett konsentrert om produksjonsdelen. Produktene vil gjennom bruk og som avfall også skape forurensing. Etterhvert som utslippene 140 fra produksjonen blir redusert, er det nødvendig å rette en større oppmerksomhet mot produkter og avfalls behandling.

Samarbeidet med næringslivet om oppfølging og kontroll av miljøkravene er utviklet betydelig. Siktemålet er å gi sektorene større frihet og ansvar. Gjennom 145 innføringen av internkontroll i 1992, har for eksempel norsk industri fått et forsprang i forhold til EUs frivillige ordning om miljørevisjon som skal

iverksettes i 1995.

150 Både forbrukerne og næringslivet blir stadig mer opptatt av miljøprofilen på et produkt. I forbindelse med dette er det knyttet stor interesse til standardisering som "verktøy" for næringslivet, slik at miljø hensyn blir ivaretatt i alle ledd. Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen ISO har nå startet opp arbeidet med miljøstandardisering. Dette omfatter blant annet miljøledelse,
155 miljørevisjon, produktenes livsløp og miljømerking. Norge har fått ansvaret for å lede en av underkomiteene i dette arbeidet.

Gjennom Statens forurensingstilsyn (SFT) og Teknologisk Institutt gis det midler til gjennomføringen av tekniske miljøanalyser. Hittil er det gjennomført
160 eller satt igang 300 slike analyser, og mange har gitt gode resultater i form av betydelige utslipps- og kostnadsreduksjoner for bedriftene.

Andre tiltak vi nå ser resultater av er blant andre "Grønt Arbeidsliv", "Grønt kontor" og bruken av Svanemerket.

165 En annen viktig utfordring er å klare å kombinere kravet om full sysselsetting, verdiskaping og sosial utjevning med bærekraftig forbruk.på få år. Vi er i stand til å produsere det samme som før med færre ansatte. Fortsatt produseres mye som skal tilfredsstille skapte behov, uten at produktene alltid representerer noen
170 framskritt. Denne produksjonen kan nok på kort sikt kanskje demme opp for økende arbeidsledighet, men kan samtidig føre til forurensing og mer søppel.

Jeg mener det er mulig å kombinere full sysselsetting og en sosialt rettferdig fordeling med bærekraftig forbruk. Samfunnsutviklingen er ikke bærekraftig
175 dersom det hersker stor arbeidsledighet. Vi klarer imidlertid ikke å vokse oss ut av arbeidsledigheten på tradisjonelt vis, men må satse på flere og også nye virkemidler. Samtidig som ressursbruken må reduseres må vi stadig arbeide for å tilfredsstille behov, innen sosialvesen, miljø, undervisning. Vi kan ikke fortsette å la så mange gå uten arbeid når det er behov for å gjøre så mye i samfunnet.

180 Miljøutfordringene representerer også interessante markedsmuligheter for norsk næringsliv. I fjor anslo Worldwatch Institutes årsrapport at dette markedet er på over 200 milliarder dollar idag, og at det øker raskt. Uansett hvor holdbare slike anslag er: Klarer vi å legge teknologi- og produksjonsutviklingen i
185 forkant av internasjonale miljøkrav ligger et marked der.

Transport- og energispørsmålene står helt sentralt i en politikk for bærekraftig forbruk. De tiltakene som settes i verk på disse områdene, er nær knyttet opp til handlingsplanene for klima og NO_x som jeg vil komme tilbake til senere i redegjørelsen.

La meg bare kort nevne her, at profileringen av virkemiddelbruken innenfor transportsektoren i sterkere grad må gå i retning av begrensning av transportbehovet, økt satsing på miljøvennlig transport, samordning mellom ulike transportformer og samordnet transport og arealbruk. For å følge opp slike målsettinger, har vi utarbeidet rikspolitiske retningslinjer for en samordnet areal- og transportplanlegging. Forurensingsloven vil også nå bli gjort gjeldende for samferdselssektoren, og gjennom en forskrift vil det bli fastsatt bindende grenseverdier for lokale luftforurensinger og støy.

På energisektoren er mer enn halvparten av energiforbruket i Norge basert på fornybare energikilder. Veksten i energibruken er redusert, og følger ikke lenger utviklingen i bruttonasjonalproduktet. Vi har likevel store oppgaver foran oss i arbeidet med å fremme en mer miljøvennlig energibruk og -produksjon nasjonalt. Globalt må vi fortsatt regne med at fossile brensler vil spille en dominerende rolle. Det skjer imidlertid en gradvis teknologisk utvikling av fornybare energikilder som er lovende. Bruken av disse energikildene øker i absolutte tall, og mange teknologier er allerede konkurransedyktige på markedet. Utfordringen ligger i å utvikle billige og brukervennlige teknologier som er i stand til å hevde seg i stor skala på markedene i de industrialiserte landene, og ikke minst i land med en kraftig voksende forbruks- utslippsvekst.

Det er en høyt prioritert oppgave for Regjeringen å redusere avfallsmengden til et minimum, og snu avfallsstrømmen fra fyllplass og forbrenning ul økt gjenvinning.

Som kjent vedtok Stortinget i fjor flere endringer i avfallskapet i forurensingsloven som har gitt oss viktige virkemidler for en bedre avfallshandtering. Dette er vi igang med å gjennomføre. For sentrale avfallsproblemer som glass, papir og blybatterier har Miljøverndepartementet gjennom forhandlinger med næringslivet snudd avfallsstrømmen bort fra fyllplass og over til gjenvinning. Jeg venter meg tilsvarende positive resultater for spillolje, brukte dekk og brunt papir.

Virkemidler som vrir produksjon og forbruk bort fra produkter som er vanskelig å gjenvinne og som i betydelig grad etterlater avfall, er også viktig på dette området. Samtidig vil det være behov for finansieringsordninger som
230 sikrer innsamling og gjenvinning av avfall, som for eksempel gebyrer og avgifter. For å styrke mulighetene for slik avgiftsfinansiering av miljøtiltak innen avfallspolitikken, vil jeg vurdere å legge fram forslag om en endring av forurensingsloven.

235 De nye kravene til avfallshandteringen overfor kommuner og næringsliv skaper behov for en sentral enhet som kan samle og videreformidle kunnskap om avfallsfeltet. For å fylle dette informasjonsbehovet har jeg, i samråd med de øvrige eierne, besluttet at selskapet Norsk Spesialavfallsselskap A/S (NORSAS) skal få i oppdrag å bli et slikt nasjonalt kompetansesenter på avfall. I startfasen
240 vil selskapet få tilskudd til denne virksomheten, men etterhvert vil den bli selvfinansierende gjennom salg av tjenester.

Vi står foran en langsiktig og målrettet innsats der kunnskaps- og holdningsskapende arbeid er helt sentrale virkemidler.

245 Regjeringen vil arbeide for at problemstillinger knyttet til de virkningene vårt levesett og vår samfunnsform har på miljøet, blir sentrale i nye læreplaner, læremateriell og undervisningsprogrammer, med spesiell vekt på den nye mønsterplanen for grunnskolen som nå er under arbeid. Vi vil også sørge for at
250 disse spørsmålene blir tilstrekkelig integrert i eksisterende undervisnings- og kurstilbud. Nytt informasjons- og læremateriell samt utviklingsprosjekter vil også bli vurdert i lys av dette.

Skal vi klare å snu utviklingen mot et bærekraftig forbruk, er vi helt avhengige av
255 å ha mange med oss. I tråd med anbefalingene i Agenda 21, prioriterer vi et nært samarbeid mellom myndighetene, de frivillige organisasjonene, næringslivet, arbeidstakerorganisasjonene, boligsamvirket, forskningsmiljøene og andre viktige grupper om disse spørsmålene. CSD-prosessen vil gå fram til 1997. I løpet av denne tida vil jeg vurdere om vi, i likhet med flere andre land, bør legge
260 fram en nasjonal Agenda 21 - eller en grønn plan om dere vil - i samsvar med anbefalinger fra Rio-konferansen - for å sikre større tyngde og systematikk i arbeidet med en grenseoverskridende og sektorovergripende politikk for bærekraftig utvikling. Det er i så fall naturlig at dette arbeidet koordineres med

265 arbeidet med neste langtidsprogram.

Skal vi klare å påskynde prosesser som kan bidra til et bærekraftig utvikling, forutsetter det et forpliktende internasjonalt samarbeid slik jeg var inne på innledningsvis. Vi må ha andre industriland med oss.

270

Dersom alle land skulle legge seg på samme materielle velferdsnivå som hos oss i de rike industrilandene, ville vi gå langt utover grensene for jordas bærekraft.

Alle mennesker har samme menneskeverd, og da har de også krav på et menneskeverdig liv. Jeg sier ikke at alle vil adoptere vår levemåte, for vi har alle
275 våre egne kulturelle og sosiale verdier. Men vi må likevel finne fram til forbruksmønstre som lar seg anvende globalt. Statsministeren var inne på dette under forbruker-symposiet: Hvis sju milliarder mennesker - jordas forventede befolkning omkring år 2010 - skal bruke energi og andre materielle ressurser på samme nivå som de rike landene gjør idag, da er det ikke nok med en klode. Vi
280 har bruk for 10.

Før neste møte i CSD i mai, vil jeg ta kontakt med de miljøvernministrene som deltok på symposiet i Oslo, med sikte på å få fram en felles oppfølgingsstrategi i forhold til CSD. CSD bør stimulere til en bred prosess både i og utenfor FN-
285 systemet, med sikte på å få til endringer i forbruksmønstre. En slik prosess bør involvere regjeringer, industrien, forskningen og frivillige organisasjoner. Vi må blant annet få til et rapporteringsystem som kan påskynde arbeidet for bærekraftig forbruk i det enkelte land, og bidra til å organisere et nettverk der likesinnede land kan utveksle informasjon om praktiske erfaringer på dette
290 området. Det bør også etableres en ekspertgruppe med representanter fra interesserte land som kan forberede en rapport til ministermøtet i CSD i 1995, med anbefalinger om hvordan vi kan oppnå et mer bærekraftig forbruks- og produksjonsmønster i offentlig og privat sektor.

295 Bærekraftig forbruk bør også komme høyt opp på dagsorden i andre relevante FN-organisasjoner, i OECD, på nordisk plan og i andre fora.

Det arbeides også med disse problemstillingene i EU. I desember i fjor ble det lagt fram en hvitbok om vekst og sysselsetting, der det blant annet heter: "En
300 bedre tilpasset politikk skulle derfor kunne gi samfunnet bedre livskvalitet med lavere forbruk og med tilsvarende mindre press på naturressursene". I traktaten om Den Europeiske Union blir det slått fast at miljøpolitikken skal ta sikte på et

høyt beskyttelsesnivå, og at miljøkravene skal integreres i utformingen og gjennomføringen av fellesskapets politikk på andre områder. Gjennom EUs femte miljøprogram blir disse problemstillingene konkretisert. Det heter i programmet at samfunnets forbruks- og adferdsmønstre bør endres, og blant en rekke forslag tas det blant annet til orde for instrumenter som avspeiler de reelle samfunnsøkonomiske virkningene av forbruks- og verneverdier og en mer rettferdig fordeling og bruk av ressursene mellom nasjoner og regioner i verden som helhet.

Spørsmål knyttet til handel og miljø får fram i lyset endel av de underliggende strukturelle årsakene til miljøproblemene. Hovedproblemene er knyttet til økonomi, produksjons- og forbruksmønstre. Etter at Uruguay-runden er avsluttet, vil forholdet miljø og handel formelt bli satt på dagsorden i GATT. Den nye handelsorganisasjonen - World Trade Organization (WTO) - har nedfelt prinsippet om bærekraftig utvikling i sitt arbeid. Utfordringen er nå å operasjonalisere dette prinsippet i WTOs virksomhet. Uruguay-runden skal avsluttes med et ministermøte i Marrakesh om noen få dager. Regjeringen vil legge stor vekt på å styrke integreringen av miljøhensynene i GATTs videre arbeid.

FN vil holde sin tredje konferanse om befolkningsspørsmål i Kairo i september, og for første gang skal en slik konferanse spesielt fokusere på forholdet mellom befolkningsspørsmål og bærekraftig utvikling

Fra norsk side vil vi legge stor vekt på at resultatene fra befolkningskonferansen bidrar til å fremme en bærekraftig utvikling globalt. Konferansen må kunne ut i handlingsrettede tiltak som kan fremme arbeidet for en bærekraftig internasjonal befolkningsutvikling. Dersom dette skal bli resultatet, må industrilandene være villige til økte bistandsoverføringer, endringer i forbruksmønstret og en mer rettferdig global fordelingspolitikk. Fortsatt er det dessverre slik at Norge og noen få andre land har et høyt nivå på bistandssiden, mens OECD landenes gjennomsnitt ligger på 1/3 av vårt nivå.

Krig og konflikter har utløst det største flyktningeproblemet verden har sett etter andre verdenskrig. I dagens verden trues vår sikkerhet vel så mye av etniske konflikter, økonomisk ulikhet og miljøtrusler som av militære trusler. Samtidig er hundretusener av mennesker drevet på vandring som følge av at naturressursgrunnlaget de skulle livberge seg på, er overbeskattet. En

bærekraftig utvikling og mer rettferdig fordeling gir en tryggere verden for alle. Sett i dette perspektivet er bærekraftig utvikling et viktig element i et utvidet sikkerhetsbegrep.

345

I Regjeringens langtidsprogram blir det understreket at solidariteten også må omfatte framtidige generasjoner. Det er fare for at livsgrunnlaget ødelegges dersom ikke utviklingen på enkelte områder blir endret. Politikken må bygge på denne erkjennelsen. Ved inngangen til et nytt århundre kreves det derfor grunnleggende nytenkning både internasjonalt og i Norge. Som vi alle vet er det en betydelig økonomisk aktivitet som må til for å opprettholde dagens velferd og levestandard i vårt eget land. En redusert vekst vil blant annet bety at vi må være villige til å redusere veksten på vårt totale forbruk og på våre velferdsgoder. Redusert vekst vil også kunne forsinke omlegginger ul mer miljøvennlig produksjonsutstyr. I debatten om disse spørsmålene, har jeg gitt uttrykk for at det er fullt mulig at den iboende dynamikk i vårt økonomiske system kan og vil føre til økonomisk vekst. OECD mener vi vil få en vekst på 2,5 til 3 prosent av bruttonasjonalproduktet i åra framover. Dette bør kunne sette oss bedre istand til å akselerere omlegninger i mer bærekraftig retning, og utvikle nye metoder for sterkere samarbeid med utviklingslandene og øke effekten av det internasjonale bistandsarbeidet. Vi har alle muligheter til å opprettholde et høyt bistandsnivå med det siktemål at vekstens goder kan bli mer rettferdig fordelt med de som trenger det mest, som idag hverken har utdanning, mat, vann eller utsikter til et menneskeverdig liv.

355

360

365

Vi må arbeide fram mekanismer som sikrer at en større andel av industrilandenenes økonomiske vekst kan overføres til fattige land i form av teknologi, kompetanse og bistand. På forbruker-symposiet ble det tatt opp en helt ny modell - såkalte økologiske andeler. Poenget slik jeg ser det, er at alle mennesker skal ha rett til sin del av avkastningene til den økologiske fellesformuen verden disponerer. Foreløpig vil sikkert noen kalle dette ønsketenking. Jeg synes imidlertid det er positivt at de internasjonale frivillige organisasjonene lanserer modeller i tilknytting til Nord-Sør-debatten, og ideen blir sett på som interessant i mange miljøer. En slik modell må selvsagt utredes nærmere før noen kan si at den representerer en farbar vei. Poenget er at vi må arbeide målbevisst for å finne løsninger som lar seg gjennomføre.

370

375

På denne arenaen har Norge vært en pådriver i mange år, og det vil vi fortsette å være. Det gjelder for eksempel på områder som gjeld og bistand.

380

Fra norsk side følger vi systematisk opp internasjonale miljøforpliktelser, blant annet gjennom handlingsplaner.

385

I Stortingsmeldingen om FN-konferansen om miljø og utvikling i Rio de Janeiro varslet Regjeringen at den ville utarbeide en nasjonal handlingsplan mot klimaendringer med utgangspunkt i forpliktelsene i Klimakonvensjonen og Stortingets foreløpige målsetting om å stabilisere CO₂ -utslippene i år 2000 på 1989-nivå.

390

Klimakonvensjonen - som trådte i kraft 21. mars i år - forplikter alle industriland til å vedta nasjonale strategier og treffe tiltak for å begrense klimaendringene ved å redusere menneskeskapte utslipp og øke opptaket av drivhusgasser. En første rapport om disse strategiene og tiltakene skal oversendes til konvensjonssekretariatet innen 21. september i år.

395

Regjeringen har i flere år arbeidet for å begrense de atmosfæriske utslippene av klimagasser på nasjonalt plan. Innsatsen har til nå særlig vært rettet mot CO₂-utslippene ved bruk av CO₂ -avgifter. De norske CO₂ -avgiftene er blant de høyeste i verden og dekker idag omlag 60 prosent av de totale norske CO₂ -utslippene.

400

De norske CO₂ - utslippene gikk ned med 4 prosent fra 1989 til 1991 og steg deretter slik at de i 1993 var på omtrent samme nivå som i 1989. Med dagens CO₂ -avgift og de forutsetningene som ligger til grunn for Regjeringens langtidsprogram forventes CO₂ -utslippene å stige med omlag 13% i år 2000. I forhold til tidligere framskrivninger er den forventede veksten betydelig redusert. Imidlertid vil en oppfyllelse av stabiliseringsmålet for CO₂, ventelig kreve en vesentlig sterkere virkemiddelbruk enn dagens.

405

410

Regjeringen legger til grunn at virkemidlene i klimapolitikken må utformes mest mulig kostnadseffektivt både nasjonalt og internasjonalt. Norges rolle som foregangsland når det gjelder virkemiddelbruken vil bl.a. være knyttet til i hvilken utstrekning vi kan vise til en hensiktsmessig utforming av det norske CO₂ -avgiftssystemet.

415

Flere OECD-land har som mål å stabilisere CO₂ utslippene omkring år 2000 på et nivå rundt det man hadde i 1990. Endel viktige land som USA, Japan og

Frankrike, har ikke formulert slike stabiliseringsmål for CO₂. Enkelte land har også formulert mål for andre klimagasser. Hittil har det i mange tilfeller vært manglende samsvar mellom mål og virkemidler. I likhet med Norge skal nå alle OECD-landene, som en del av forpliktelsen under konvensjonen, etablere nasjonale strategier og iverksette konkrete tiltak for å begrense sine utslipp av klimagasser

På lengre sikt er det en mulighet for at mer ambisiøse og forpliktende internasjonale klimaavtaler reduserer realprisen på råolje, men også øker verdien av fornybare energikilder som vannkraft.inntektstapet av en redusert norsk petroleumsformue kan bli vesentlig og dermed den klart viktigste kostnaden for Norge av slike framtidige avtaler. En høyere verdi på vannkraften vil ikke på langt nær kunne oppveie et slikt tap.

CO₂-avgiftene vil fortsatt være et hovedvirkemiddel for regulering av utslippene fra energibruk og -produksjon. Handlingsplanen vil være en videreutvikling i retning av en mer helhetlig klimapolitikk hvor virkemidler og tiltak overfor alle klimagassene inngår. Det vurderes å utvide avgiften til å omfatte flere av de CO₂-utslipp som idag er fritatt for avgift. Regjeringen vil løpende vurdere effekten av de virkemidler som innføres, og om nødvendig sette inn sterkere virkemidler dersom dette er nødvendig. En interdepartemental arbeidsgruppe drøfter nå avgiftens utforming, virkeområde og nivå. Her vil avgiftens virkeområde i forhold til anlegg på land knyttet til utvikling og transport av petroleum bli nærmere vurdert. Regjeringen vil komme tilbake til disse spørsmålene i senere budsjettopplegg som blant annet innebærer en vurdering av enkelte av de områder som idag er unntatt for avgiften.

Omlag 40% av CO₂-utslippene samt utslippene av andre klimagasser er idag ikke avgiftsbelagt. Både økonomiske og administrative virkemidler vil bli vurdert for å begrense også slike utslipp. Regjeringen vil også vurdere å regulere utslipp av flyktige organiske stoffer (VOC) fra skipslasting av råolje.

Den videre utformingen av klimapolitikken vil blant annet også måtte avhenge av en sammenlikning med kostnadene av de tiltakene som blir gjennomført i andre land, slik at vi unngår at Norge påføres langt større økonomisk belastning enn våre viktigste handelspartnere .

Innen energi- og industrisektoren vil Regjeringen videreutvikle samarbeidet

460 med industrien. Det vil bli tatt initiativ til frivillige avtaler om blant annet
utredninger og intensjonserklæringer i forhold til reduksjon av utslipp som ikke
omfattes av CO2-avgiften. Det tas sikte på å utarbeide et opplegg for slike
avtaler i løpet av året. Regjeringen vil videre øke innsatsen på informasjons- og
opplæringstiltak og stimulere til en videre etablering av regionale enøk-sentra.
465 Det legges opp til å realisere ENØK-tiltak i statlige bygg der dette er lønnsomt.
Tilskuddsordninger til introduksjon av nye energiteknologier vil bli videreført.

Innen samferdselssektoren vil Regjeringen blant annet vurdere behovet for mer
informasjon og økt bruk av veikontroller som kan bevisstgjøre bilistene om
470 energieffektiv kjøremåte og drivstoffbesparelser. Innen kysttrafikk og fiske vil
Regjeringen vurdere hvordan en gjennom en kombinasjon av hyppigere
besiktigelser og informasjon kan få utløst drivstoff og energitekniske tiltak, samt
legge mer vekt på utslippsmessige forhold ved utformingen av fiskeripolitikken.

475 Innen øvrige områder vil Regjeringen utforme nye retningslinjer for
utslippstillatelser for fyllplasser for kontrollert utvinning og forbrenning av
metan. For å begrense bruken av HFK, som er en sterk klimagass, men samtidig
et aktuelt erstatningsstoff for ozonnedbrytende stoffer, vurderes en
avgiftsordning. Regjeringen vil videre stimulere kommunene til å trekke inn
480 energi- og miljøaspektet i den lokale arealplanleggingen med sikte på å redusere
energibehovet og fremme miljøvennlige løsninger, samt utrede nærmere tiltak
for å øke det biologiske opptaket av CO2 innenfor rammene av en forsvarlig
naturforvaltning.

485 Enkelte av de virkemidlene som jeg her har pekt på vil samtidig utløse tiltak som
også har en gunstig virkning på andre typer miljøproblem.

Den nye svovelprotokollen som blir undertegnet i Oslo 14. juni, er
490 banebrytende fordi man her for første gang har lagt prinsippet om naturens
tålegrenser til grunn for en internasjonal miljøavtale, samtidig som man har
tilstrebet en kostnadseffektiv fordeling av reduksjonsforpliktelsene. Et annet
viktig element er en sterkere kontroll med at landene faktisk oppfyller de
forpliktelsene de har akseptert. Det er også åpnet adgang til felles gjennomføring
495 av utslippsreduksjoner etter regler som skal fastsettes på et senere tidspunkt. Alt
i alt er Regjeringen fornøyd med avtalen, men vi hadde gjerne sett at andre land
i enda større grad hadde tatt på seg forpliktelser i tråd med en kostnadseffektiv

fordeling av utslippsreduksjonene.

500

Etterhvert som svovelutslippene har blitt redusert, bidrar de økte NO_x-utslippene i stadig større grad til forsuringsproblemene. Sammen med lokale skadevirkninger fører dette til betydelige samfunnsøkonomiske kostnader.

505

Regjeringen tar disse problemene meget alvorlig, og legger vekt på å se de ulike miljøproblemene i sammenheng for å oppnå de mest effektive løsningene. Det legges derfor opp til at de tiltakene som er samfunnsøkonomisk lønnsomme ut fra lokale miljøforhold, gjennomføres først. Den NO_x -planen det nå arbeides med må ses i sammenheng med klimaplanen. Flere av virkemidlene vil også ha betydning for NO_x -utslippene.

510

Utgangspunktet for NO_x -planen vil være den internasjonale forpliktelsen om stabilisering av de nasjonale utslippene på 1987-nivå innen utgangen av 1994, samt den politiske intensjonserklæringen Norge har undertegnet sammen med 11 andre vest-europeiske land om reduksjon i de nasjonale utslippene med i størrelsesorden 30 prosent innen 1998 med 1986 som basisår.

515

Stabiliseringsforpliktelsen vil kunne nås uten å gjennomføre flere tiltak enn dem som allerede er vedtatt. Beregninger viser faktisk at NO_x -utslippene vil kunne reduseres med omlag 11 prosent i år 2000 i forhold til utslippene i 1986 basert på de tiltakene som allerede er besluttet iverksatt. I tillegg er det et betydelig potensiale for ytterligere reduksjoner gjennom CO₂ -tiltak. For å følge opp den politiske intensjonserklæringen, vil Regjeringen vurdere ytterligere virkemidler.

520

Innen samferdselssektoren vil avgasskravene til de ulike kjøretøykategoriene gradvis skjerpes innenfor rammen av EØS-avtalen. Det vil også bli vurdert å innføre et miljøklassesystem for kjøretøy i Norge basert på differensiering av de ikke-bruksavhengige avgiftene (årsavgift/engangsavgift). Norge vil trappe opp kjøretøykontrollen i tråd med EUs obligatoriske kjøretøykontroll. Kontrollen vil gjennom dette bli vesentlig styrket. Regjeringen vil likevel løpende vurdere en eventuell forsering av kontrollopplegget.

525

530

Innen sjøfarts- og fiskerisektoren vil Regjeringen arbeide for en raskest mulig beslutning i IMO om et ambisiøst internasjonalt regelverk for utslipp til luft fra sjøfarten. Arbeidet som er startet opp overfor IMO om å sette strengere krav til utslipp av SO₂ fra skip i Nordsjøen, vil på sikt også kunne utvides til å omfatte NO_x -utslipp. Det vil videre bli arbeidet for å oppnå internasjonal aksept for

535

prinsippet om miljøindeksering, som innebærer at skipene klassifiseres etter sine miljøegenskaper. Dette vil for eksempel kunne legges til grunn for et differensiert avgiftssystem. Det vil i tillegg bli vurdert å videreutvikle nasjonale ordninger, innenfor rammen av EØS-avtalen, som kan stimulere til teknologiutvikling og som støtte til innføring av utslippsreducerende tiltak på skip.

545 Innen petroleumssektoren vil Regjeringen vurdere virkemidler som kan redusere NO_x-utslippene. Ved innføring av eventuelle nye krav eller bruk av andre virkemidler vil det bli lagt opp til et nært samarbeid mellom operatørene og myndighetene.

550 Innen industriktoren vil Regjeringen vurdere om flere bedrifter skal konsesjonsbehandles for å redusere utslippene av NO_x, samt se nærmere på om andre virkemidler som frivillige avtaler kan tas i bruk.

555 Regjeringen vil vurdere å styrke forskningen omkring utslipp, spredning og virkninger av NO_x-utslipp, samt utvikling og utprøving av teknologiske løsninger.

560 De direkte årlige kostnadene knyttet til de tiltak som de skisserte virkemidlene forventes å kunne utløse vil bli betydelige, og vil føre til at utslippene vil kunne reduseres vesentlig ut over de 11 prosentene vi når gjennom allerede igangsatte tiltak. Gjennomføring av NO_x-tiltak vil gi betydelige nytteeffekter gjennom reduserte forsursbidrag og ikke minst reduserte helseskader.

565 Regjeringen vil løpende vurdere om de skisserte virkemidlene er tilstrekkelige for å gi de tilsiktede utslippsreduksjonene.

FN-konvensjonen om biologisk mangfold trådte i kraft 29. desember i fjor. Konvensjonen kan bli et viktig verktøy i arbeidet med å bremse ødeleggelsen av jordas økosystemer, og Regjeringen legger stor vekt på den nasjonale og internasjonale oppfølgingen av konvensjonen. Arbeidet med å lage en nasjonal handlingsplan for biologisk mangfold er godt igang. Delplaner fra ialt syv departementer vil bli sendt ut til høring i mai. Regjeringen ønsker gjennom en slik prosess å bidra til økt forståelse for verdien av biologisk mangfold på tvers av sektorene, samt komme et steg videre i ansvarliggjøringen av sektorene når det gjelder å legge inn vern og bærekraftig bruk av biologisk mangfold som en viktig

premiss for sin aktivitet.

580 Jeg vil understreke at vern er viktig for å bevare det biologiske mangfoldet, og at vi arbeider med oppfølgingen av blant annet Stortingets behandling av nasjonalparkplanen , verneverdiene i vernede vassdrag, rovdyrforvaltningen og barskogvernet.

585 Kulturminnevernet handler om store sammenhenger i tilværelsen - om forholdet mellom mennesker og naturen, mellom fortid og framtid og mellom folk, nasjoner og verdensdeler. Kulturminnene forteller oss hvordan vi har brukt og tilpasset oss naturen gjennom tidene. De representerer en viktig del av kulturarven og vitner om vårt ansvar for å bevare og berike den. Og sist, men ikke minst: Kulturminnene forteller oss både om lokale tradisjoner og om 590 internasjonale relasjoner.

Kulturminnevernet er med andre ord et viktig redskap til opplevelse og forståelse av meningen med en bærekraftig utvikling. Eller for å si det sånn: Et sterkt kulturminnevern er en sentral forutsetning for en ansvarlig 595 miljøvernpolitikk. Det er derfor vi har lagt stor vekt på å integrere kulturminnevernet i miljøvernpolitikken.

I løpet av de siste åra har vi gjort store framskritt i retning av at alle etater og sektorer må ta sin del av ansvaret for å bevare naturressursene. En av de store 600 utfordringene nå er å få like bred forståelse for at alle dessuten har et ansvar for å sikre våre kulturminner. Kulturminnevernet må med andre ord bli en bevisst del av den sektorovergripende miljøvernpolitikken. Mulighetene for å bevare og utvikle våre kulturlandskap vil for eksempel i høy grad være avhengig av dette. Det samme kan også sies om de krevende oppgavene vi står overfor når det 605 gjelder å sikre større bredde i kulturminnevernet. Jeg tenker blant annet på sikringen av fyrstasjoner og andre deler av kystkulturen, på gamle veier og forsvarsanlegg, på fylkesvise verneplaner for kulturminner og kulturmiljøer og sist, men ikke minst: på kulturminner som knytter seg til industrialiseringen av Norge og til arkitekturen i vårt eget århundre.

610 Det kan umulig være et ansvar for miljøvernmyndighetene alene å ta inn over seg det faktum at det er nå vi skaper morgendagens kulturminner fra 1990-åras Norge. Skjønt på dette punktet ser jeg mange optimistiske tegn i tida. For eksempel så håper og tror jeg at utbyggingen av tekniske anlegg og bygninger i

tilknytning til Lillehammer-OL, har bidratt til å sette en ny standard - og at utbyggere, planleggere og beslutningstakere på alle plan nå blir inspirert til å planlegge og bygge med større omsorg for framtidens generasjoner.

620 Stortinget har tidligere etterlyst den private sektors plass i kulturminnevernet. Derfor regner jeg med at det er mange med meg som er glade for etableringen av Norsk Kulturarv. Stiftelsen organiserer eiere av fredede bygg og anlegg - og vil satse spesielt på næringsvirksomhet i tilknytning ul kulturminnevernet. Jeg håper at dette kan være en spore til økt innsats også for andre som det hittil har
625 vært vanskelig å få tungt inn på banen.

Idet vi nærmer oss overgangen til et nytt århundre, blir vi vevd stadig sterkere inn i det internasjonale samfunnet. Desto viktigere er kulturminnevernet for vår identitet - og for vår evne til flerkulturell sameksistens. Men derfor er det også
630 nødvendig å minne hverandre om at heller ikke vår kulturarv er skapt i noe vakuum. Vi deler den i høy grad med andre folk og nasjoner. Ja, det er i seg selv en del av kulturarven å ta til oss, bearbeide og glede oss over det som er annerledes. Jeg føler behov for å understreke dette - ikke minst fordi vår egen historie har noe å lære oss om misbruk av kulturarven for sjåvinistiske formål.
635 Og for å si det som det er: Med tanke på tendensene i samtida, er jeg vel heller etter snar enn føre var når jeg presiserer at kulturminnevernet handler om både lokal tradisjon og om internasjonal kommunikasjon - om både identitet og åpenhet - om røtter og føtter. Og jeg ser det som viktig at denne grunnholdningen nå blir formidlet med styrke også på den internasjonale
640 kulturminnearenaen, der vi dessuten har mye ugjort når det gjelder å sikre kulturarven som en rettighet for alle - det vil si som en menneskerettighet.

Et viktig satsingsområde for Regjeringen i åra framover, er å sikre en bærekraftig forvaltning av miljø, kultur- og naturressursene i nordområdene.

645 Vi legger opp til en samordnet nasjonal innsats fra sentrale, regionale og lokale myndigheter, offentlige institusjoner og frivillige organisasjoner på tvers av både fagområder og sektorgrenser. Dersom vi skal klare å nå målene innen overskuelig framtid, er det i tillegg av avgjørende betydning at andre nasjoner
650 også bidrar, og at Russland selv settes i stand til å løse sine miljøproblemer på en tilfredsstillende måte. Samarbeidsfora som den norsk-russiske miljøvernavtalen, Nordisk Ministerråd, Barentsregionsamarbeidet og Rovaniemi prosessen vil være sentrale i denne sammenhengen. Det vil blant annet bli lagt vekt på å

655 samarbeid om opprettelse av felles verneområder.

Dersom vi skal sikre oss mot ytterligere ødeleggelse av naturen i Barentsregionen er det nødvendig at dyr og planters leveområder beskyttes. Jeg vil derfor legge vekt på å samarbeide om opprettelse av verneområder.

660

Noe av det viktigste og mest effektive som kan gjøres for å få redusert miljøproblemene i Barentsregionen, er å bidra til å bygge opp kompetanse innen miljøteknologi og miljøforvaltning i Russland, slik at landet selv kan løse sine problemer. Miljøverndepartementet tar sikre på å bidra til å gjennomføre
665 miljøprosjekter som krever små investeringer og har en rask tilbakebetaling av investerte midler i russiske industribedrifter. I samarbeid med norske industribedrifter og konsulentfirmaer, utarbeider vi også en utredning om overføring av miljøteknologisk kompetanse til Russland og Øst-Europa. Utredningen vil legge grunnlaget for utvikling av nye, konkrete prosjekter på
670 dette området.

I nordområdene har det gjennom lang tid vært utstrakt flytting og samarbeid på tvers av landegrensene. Dette kan kulturminnene og kulturlandskapene fortelle oss mye om.

675

Dette er noe av bakgrunnen for at Regjeringen anser kulturminnevernet som en viktig del av miljøvernarbeidet i nordområdene. At behovet for næringsutvikling er stort i nord, vet vi. Og derfor vil Regjeringen også bygge opp under de mulighetene som natur- og kulturminnevernet gir for å utvikle
680 kvalitetsorienterte reiselivsprodukter på tvers av landegrensene i nordområdene.

Når det gjelder de betydelige problemene som er knyttet til atomvirksomheten, viser jeg til den meldingen om atomvirksomhet og kjemiske våpen i våre
685 nordlige nærområder som Regjeringen fremmet 8. april i år.

I denne redegjørelsen har jeg fokusert på flere saksområder som viser at vi er inne i en periode der miljøvern vil bli lagt inn som en viktig sektorovergripende premiss nasjonalt, og at disse spørsmålene også er nøye knyttet til en politikk for
690 global bærekraftig utvikling.

I Regjeringens samlede politikk for en bærekraftig utvikling vil vi integrere

miljøhensyn i statlige beslutninger, planer og programmer. Norge har siden
695 1990 hatt bestemmelser om konsesjonsutredninger for konkrete
utbyggingsprosjekter. Disse bestemmelsene gir en god mulighet til å avklare
viktige forhold ved utformingen av det enkelte prosjekt. Imidlertid er det slik at
mange viktige premisser legges på et tidlig tidspunkt i en beslutningsprosess.
Dette gjelder ikke minst sektorvise planer og programmer. Det er viktig at
700 hensynet til miljø kommer inn som en premiss også i forbindelse med slike
overordnede eller strategiske beslutninger. Stadig flere land, også våre nordiske
naboland, innfører nå bestemmelser på dette området. Det vil derfor være
aktuelt å arbeide videre med regler og retningslinjer for bruk av
miljøkonsekvensutredninger i forbindelse med statlige beslutninger, planer og
705 programmer.

Miljøvern handler om å beskytte våre mest grunnleggende fellesgoder gjennom
bedre ressursforvaltning, økt gjenvinning, reduserte utslipp og et styrket natur-
og kulturminnevern. Det er Regjeringens ambisjon at Norge skal være en
710 pådriver i internasjonalt miljøsamarbeid og at vi skal være en pådriver for
miljøsatsingen i Norge, slik at disse fellesgodene kan sikres for kommende
generasjoner.

Kilde

715 www.stortinget.no

Emner

Miljø, Redegjørelse i Stortinget

URI

720 <https://www.virksommeord.no/tale/miljoevernpolitisk-redegjorelse>

725

730